

VII. ПРАЦІ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

УДК 911.3

Мурза Л. В., студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ ВАСИЛЬКІВСЬКОГО РАЙОНУ В КОНТЕКСТІ КИЇВСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ

Розкрито основні засади розвитку господарства Васильківського району Київської області. Окреслено тенденції розвитку галузей промисловості, агропромислового комплексу та соціальної сфери, а також проведено порівняльний аналіз розвитку господарського комплексу Васильківського району із іншими територіями Київської агломерації.

The basic principles of Vasilkyvskiy region, Kiev Oblast economic development are disclosed. The general trends in industrial, agricultural as well as social complexes development are explored. The comparative analysis of Vasilkyvskiy region economic development and other regions of Kiev agglomeration is proposed.

Вступ. Постановка проблеми. На даному етапі розвитку економіки велику роль відіграють у формуванні господарства агломерацій саме малі міста і райони. Досить важливою є роль господарського комплексу Васильківського району у формуванні господарства Київської господарської агломерації (КГА). Близькість у розташуванні Васильківського району до міста Києва стає вирішальним у формуванні пропорцій господарського освоєння території і територіальної організації різних видів економічної діяльності. Васильківський район має унікальні природні умови, високий рівень родючості ґрунтів і загалом сприятливі умови для розвитку господарства. Зручне економіко-географічне положення та прилягання до найбільшого в країні промислового центру - Києва з потужними промисловим, науково-технічним і трудовим потенціалами, зумовлює посилення зв'язків між агломерацією та містами області. У розвитку Васильківського району відіграли також характер розселення, висока заселеність території, значна кількість міських поселень, розвиток інноваційних технологій, а також розвинена мережа транспорту.

Отже, досить актуальним є вивчення та характеристика господарського комплексу Васильківського району, а також тенденції його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку господарства Київської господарської агломерації, зокрема Васильківського району, займалися Гладкий О.В., Іщук С.І., В.Н. Пересекін, М.Д. Пістун, Р. І. Литвиненко, Г. П. Підгрушний, І. О. Горленко та інші. Важливий внесок в

дослідження розвитку Київської агломерації зробив і М. М. Паламарчук, він наголошував на диверсифікації наукових підходів до розуміння сутності виробничих агломерацій [8]. Значна кількість праць присвячена розвитку Київської агломерації у Олійника Я.Б., Мезенцева К.В., Степаненка А. В. та інших [9]. В радянські часи промислові агломерації досліджували Г.М. Лаппо (запропонував поділ агломерацій за генетичними, морфологічними, функціональними ознаками) [4,5], Є.Н. Перцик та Ю.Л. Пивоваров (класифікували агломерації за ознаками чисельності населення, особливостями ЕГП, генезису, господарської спеціалізації) [6,7]. Серед зарубіжних учених, агломерації вивчали Г. Кларк, Ж.-Ф. Тісс, М. Фельдмен, М. Фуджита, Р. Холл [2].

Формування цілей статті. Постановка завдання. Об'єктом дослідження виступає Васильківський район у складі Київської господарської агломерації. Предметом – територіальна організація і розвиток господарства Васильківського району. Метою дослідження є аналіз функціонування та розвитку господарства Васильківського району в складі Київської господарської агломерації.

Завдання – розкрити сутність господарського комплексу агломерованих територій, його розвитку в ринкових умовах; визначити місце господарства Васильківського району в межах Київської господарської агломерації; дослідити тенденції розвитку господарства Васильківського району, а також співвідношення основних галузей його господарства у складі столичної агломерації.

Виклад основного матеріалу. Київська господарська агломерація - один із найскладніших елементів територіальної структури. Вона поєднує в собі підприємства різних галузей промисловості у вигляді промислових вузлів і центрів, компактно розміщених на порівняно незначній території навколо м. Києва і пов'язаних з ним тісними виробничими і трудовими зв'язками. Київська господарська агломерація, згідно з останніми дослідженнями, охоплює територію м. Києва та одинадцяти низових адміністративних районів, пов'язаних з ним міцними господарськими, трудовими, культурно-побутовими та рекреаційними зв'язками (Вишгородський, Іванківський, Бородянський, Макарівський, Васильківський, Фастівський, Обухівський, Бориспільський, Баришівський, Броварський, Києво-Святошинський райони [3].

Київська господарська агломерація відноситься до особливого класу моноцентричних агломерацій, в ядрі якої знаходиться багатofункціональне місто, що зосереджує в собі специфічні ознаки столичності. Воно виконує репрезентативні функції держави, консолідує її господарські і соціальні сили, утримує найбільш прогресивні, динамічні та соціально значимі види людської діяльності міжнародного рівня. В основі агломерації лежить чіткий перерозподіл господарської діяльності між центральним ядром та периферійними територіями, що проявляється у специфічній функціонально-

компонентній структурі. Одним з ключових регіонів Київської агломерації як за рівнем господарського розвитку, так і за показниками ефективності функціонування виступає Васильківський адміністративний район [2].

Васильківський район розташований у центрі Київської області. На сході межує з Обухівським, на півдні – з Білоцерківським, на заході – з Фастівським, на північному заході – з Макарівським, на півночі – з Києво-Святошинським районами Київської області.

Збалансований розвиток господарства, а зокрема промисловості Васильківського району, формують 10 підприємств основного кола, а також 330 малих і середніх підприємства. Із загальної кількості малих підприємств району більш, ніж 85% займаються сільським господарством.

Агропромисловий комплекс Васильківського району є пріоритетним в структурі господарства району. Землі, які використовуються в сільськогосподарській обробці це сіножаті, пасовища, рілля. Посівні площі під окремими сільськогосподарськими культурами становлять 70 тис. га., з них 50% складають зернові, 30% кормові, 10% технічні культури, овочі та картопля. Найбільш врожайною культурою Васильківського району вважається цукровий буряк, а також зернові. Валовий збір цукрового буряка становить 65 % від усієї продукції рослинництва. Відповідно ці культури мають найбільші обсяги реалізації.

Основу промислового потенціалу району складає виробництво цукру-піску, борошна, комбікорму, запасних частин та обладнання для цукрової промисловості, котельне обладнання, продукція з деревини. Але загалом основна виробнича діяльність району — сільськогосподарське виробництво. Поширене вирощування зернокарбових культур та м'ясо-молочне тваринництво. Головні культури, що вирощують в районі, це соняшник та цукрові буряки.

Васильківський район є потужним центром виробництва продукції тваринництва. Загалом обсяги його виробництва складають 26 тис. т за рік. Значне місце для району відіграє виробництво та переробка молока, що становить 87 % від усього виробництва продукції тваринництва. На м'ясо припадає лише 13 % [1].

Доля Васильківського району, за основними показниками розвитку промислового виробництва Київської господарської агломерації у 2009 році (до уваги брались індекси обсягів реалізованої промислової продукції), складала 10,9 % .У порівнянні з іншими районами агломерації, Васильківський район займає лідируючі позиції за цим показником(особливо, в галузі виробництва продуктів харчування, товарів народного споживання, лісопромислових товарів та будівельної сировини). Цьому сприяло вигідне економіко-географічне положення, розвиток транспортної мережі, значна частка промислових підприємств, високі показники зайнятості населення.

Важливе значення при аналізі пропорцій розвитку Васильківського району в межах Київської господарської агломерації відіграє дослідження співвідношення чисельності промислово-виробничого персоналу. Зайнятість в промисловому виробництві Васильківського району не є високою. Найбільша кількість працюючих (2111 чол.) зайнята в харчовій промисловості, що становить 11,3% від аналогічних показників Київської господарської агломерації. У машинобудівній галузі промисловості також спостерігається порівняно висока зайнятість – 951 чол.(рис.1). Це пояснюється тим, що Васильківський район характеризується високою концентрацією і розвитком машинобудування в межах агломерації.

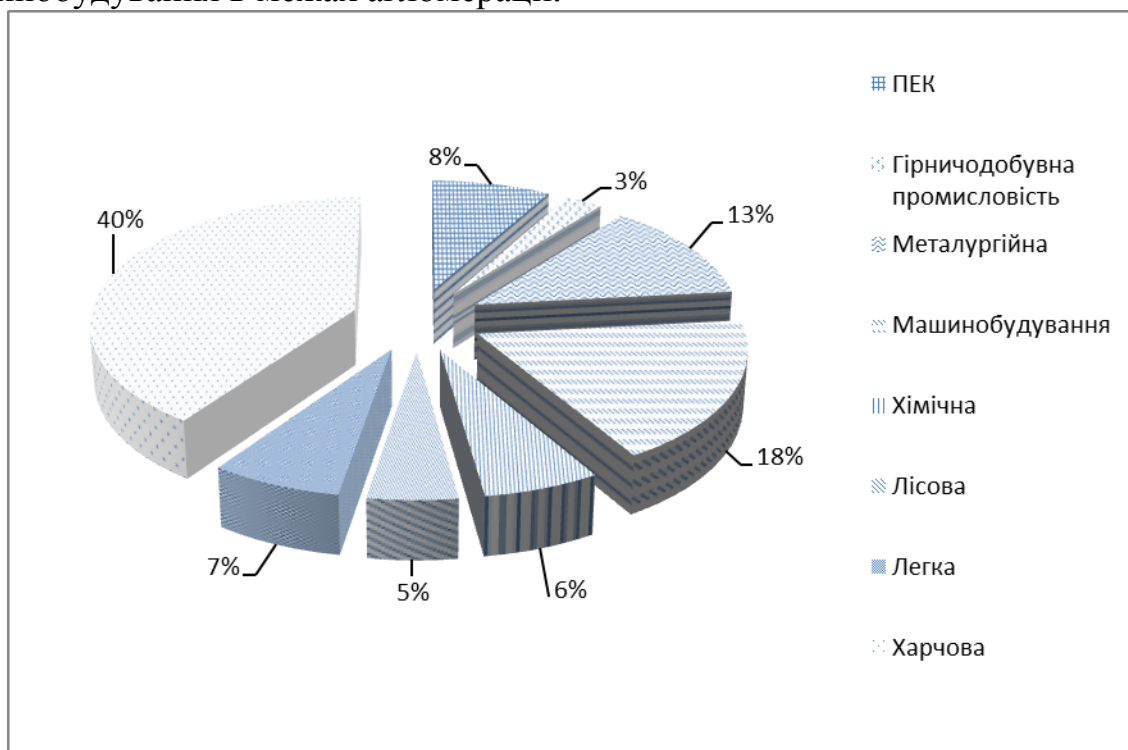

Рис.1 Кількість працюючих Васильківського району за галузями промисловості (у %)

Серед підприємств Васильківського району склались наступні пропорції розвитку і функціонування в межах агломерації: найбільша кількість підприємств Васильківського району належить до машинобудівної галузі (42), що становить 10,2 % від підприємств Київської господарської агломерації. Але найбільший відсоток підприємств Васильківського району від КГА займає лісова промисловість (16,2%). Також чільне місце посідає харчова промисловість з кількістю підприємств - 33 од. (її відсоток по відношенню до КГА – 12%).

Необхідною умовою для визначення ролі Васильківського району в Київській агломерації є аналіз показників обсягів реалізації промислової продукції (рис.2). У 2010 році цей показник склав 211186,8 тис.

грн., відповідно це чверть обсягу реалізованої промислової продукції всієї Київської агломерації [3].

Отже, 1/3 всієї промислової продукції, яка реалізується підприємствами району належить харчовій промисловості. Металургійна промисловість також займає чільне місце у реалізації продукції, її частка становить 29%. Гірничодобувна, хімічна, лісова, легка промисловості займають зовсім незначне місце в обсязі промислової продукції. У процентному співвідношенні їх доля становить лише 3%. Найменший відсоток (2%) у реалізації промислової продукції належить паливно-енергетичному комплексу.

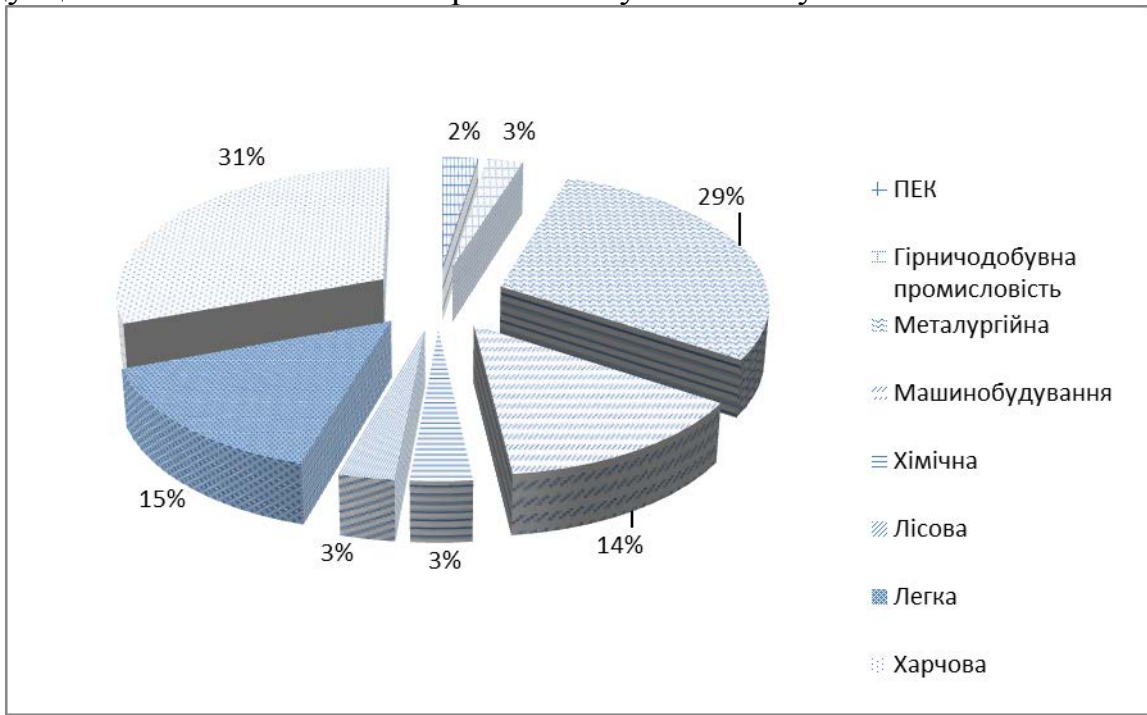

Рис.2 Обсяги реалізованої промислової продукції Васильківського району за галузями (у %)

Найважливішою в агропромисловому комплексі є продукція тваринництва Васильківського району, яка реалізується на споживчий ринок - м'ясо, молоко, яйця. Але з часом втрати ресурсного потенціалу сільського господарства стали настільки значущі, що вжиті заходи не змогли забезпечити суттєвого оздоровлення ситуації. Негативним явищем для агропромислового комплексу Васильківського району є повільні темпи впровадження на підприємствах агропромислового комплексу міжнародних стандартів якості продукції сільського господарства, також обмежуються можливості нарощування її експорту. Агропромисловий комплекс без зовнішньої фінансової підтримки не може нормально розвиватись і як наслідок почався спад виробництва. У 2009 році реалізовано м'яса загалом 828 тон, що на 603 тони менше, ніж минулого року, така ж негативна тенденція спостерігається і у реалізації молока та яєць, хоча частка Васильківського району у обсязі реалізації яєць досить помітна – 25% від загальної реалізації продукції КГА.

Не менш важливою є підгалузь рослинництва. Її основою є виробництво зерна. Основні обсяги реалізації продукції рослинництва Васильківського району належать зерновим та зернобобовим культурам – 223667 т., що складає майже 30 % від обсягу реалізації КГА. Вирощування цукрових буряків приносить неабиякий прибуток як для Васильківського району, так і для агломерації в цілому [1].

Соціальна сфера надає стандартизований набір послуг (транспорт, охорона здоров'я, будівельна діяльність, освіта, наука, культура тощо). Найбільшу частку серед них займають саме послуги транспорту. Для Васильківського району дуже важливими є вантажні та пасажирські перевезення автомобільним транспортом. У загальній структурі важливе значення займає пасажирооборот. Це пояснюється центральним розташуванням району в області та відповідно наскрізним проходженням через нього транспортних магістралей. Вантажооборот характеризується досить позитивними зрушеннями. Обсяг перевезень становить 11,7 млн. т. км, водночас як обсяг перевезень Київської господарської агломерації складає 20,4 млн. т км. Пасажирооборот району характеризується дещо меншою часткою у перевезенні пасажирів по відношенню до показників КГА. Лише 15,9 млн. пас. км на противагу 65 млн. пас. км в агломерації.

Другі позиції займає сфера нефінансових послуг (сюди відносяться послуги культурних, освітянських, лікувально-оздоровчих закладів тощо). При дослідженні обсягів їх реалізації було помічено, що показник Васильківського району становить лише 3,2 % від відповідних обсягів Київської господарської агломерації.

Васильківський район характеризується великою кількістю підприємств роздрібної торгівлі та громадського харчування. Товарооборот варіюється в межах 22800-512000 тис. грн., що характеризує позитивну тенденцію розвитку комерційного сектору послуг.

Отже, соціальна сфера Васильківського району має багато пріоритетів розвитку. У всіх її галузях спостерігається незначний занепад за рахунок недосконалої функціональної та організаційної структури, недостатності коштів місцевих бюджетів, незначних інвестицій. Але в останній час помітні позитивні тенденції у розвитку сфери послуг.

Розвиток господарства Васильківського району характеризується пришвидшеними темпами, в його підприємницькій структурі можна виділити цілий ряд підприємств - лідерів виробництва. Досить перспективним є ТОВ «Ліра» - потужне господарство деревообробної промисловості. За звітний період 2010 року обсяг виробленої промислової продукції в фактичних цінах склали 22857,7 тис. грн., що на 6234,7 тис. грн. більше відповідного періоду 2009 року. У машинобудівній галузі промисловості потужним є ТОВ «Грантех», підприємство яке розпочало свою виробничу діяльність з січня місяця 2009 року, основний вид продукції - лінії для гранулювання та інше обладнання для

цукрової та комбікормової промисловості. За 2010 року спостерігається нарощення об'ємів виробленої продукції в фактичних цінах виробника, що на 6234,7 тис. грн. більше відповідного періоду 2009 року.

Господарський комплекс Васильківського району дуже диференційований. Вирішальну роль у територіальній структурі району звичайно відіграє центр – м. Васильків. Найбільш розвинутими є такі галузі промисловості : харчова, важке та сільськогосподарське машинобудування, легка, деревообробна та хімічна промисловість. Серед галузей промисловості міста Василькова найбільша кількість зайнятих спостерігається у харчовій промисловості (512 осіб). Також значна частка трудових ресурсів працює в галузі машинобудування та металургії, відповідно 220 особа і 294 особи .

Найбільш територіально розгалуженою є власне харчова промисловість. Наприклад, с. Крушинка спеціалізується на інтенсивному стійловому молочному та молочно-м'ясному скотарстві, розвинене і птахівництво яєчного напрямку, інтенсивно проводиться первинна обробка сільськогосподарської продукції. Також підприємства харчової промисловості зосереджені в таких населених пунктах як Ковалівка (цукрова промисловість), Велика Вільшанка (спеції, приправи, кондитерські добавки), Здорівка (ковбаси і копченості, м'ясні консерви, плодово-овочеві консерви), в середньому задіяно 400-500 осіб. В Устимівці та в Безп'ятному розташовані підприємства сільськогосподарського машинобудування, в Калинівці розміщені підприємства промисловості будівельних матеріалів, а також спеціалізується на виробництві побутового обладнання; кількість зайнятих не перевищує 400 осіб.

В межах Васильківського району сформувались дві зони спеціалізації агропромислового комплексу – лісостепова та приміська. Кожна з них має унікальні ресурси, родючі ґрунти, сприятливі агрокліматичні умови для вирощування продукції споживання.

Базовою галуззю лісостепової зони є бурякопромисловий комплекс. Також важливе місце посідає картоплепродуктове виробництво та виробництво плодово-овочевої продукції. Вирощують переважно озиму пшеницю, кукурудзу, озиме жито, гречку. Виробництво зерна є основою для розвитку скотарства та птахівництва. М'ясо-молочний напрям розвитку скотарства властивий лише господарствам, розташованих у сировинних зонах цукрових заводів, а зональний молочно-м'ясний характерний для решти господарств. Допоміжними галузями є птахівництво та вівчарство.

Приміська зона повинна забезпечувати центр продукцією у свіжому вигляді. Агрокліматичні умови в межах приміських територій не мають значної територіальної диференціації. Васильківський приміський АПК сформувався на базі інтенсивного виробництва овочів, фруктів, картоплі, молочних і м'ясних продуктів, яєць. Молочнопродуктовий комплекс зосереджує досить потужну базу, і розміщені поблизу молокозаводи або молокопереробні підприємства постачають молоко з периферії приміської зони до міста Василькова.

М'ясопромисловий комплекс сформувався на базі птахівництва, свинарства (рис. 3).

Таким чином, у господарському комплексі Васильківського району функціонують всі основні галузі промисловості. Найбільша кількість підприємств характерна для машинобудівної та харчової галузей. Помітне місце для Васильківського району займає також лісова промисловість, у якій зосереджено 28 підприємств.

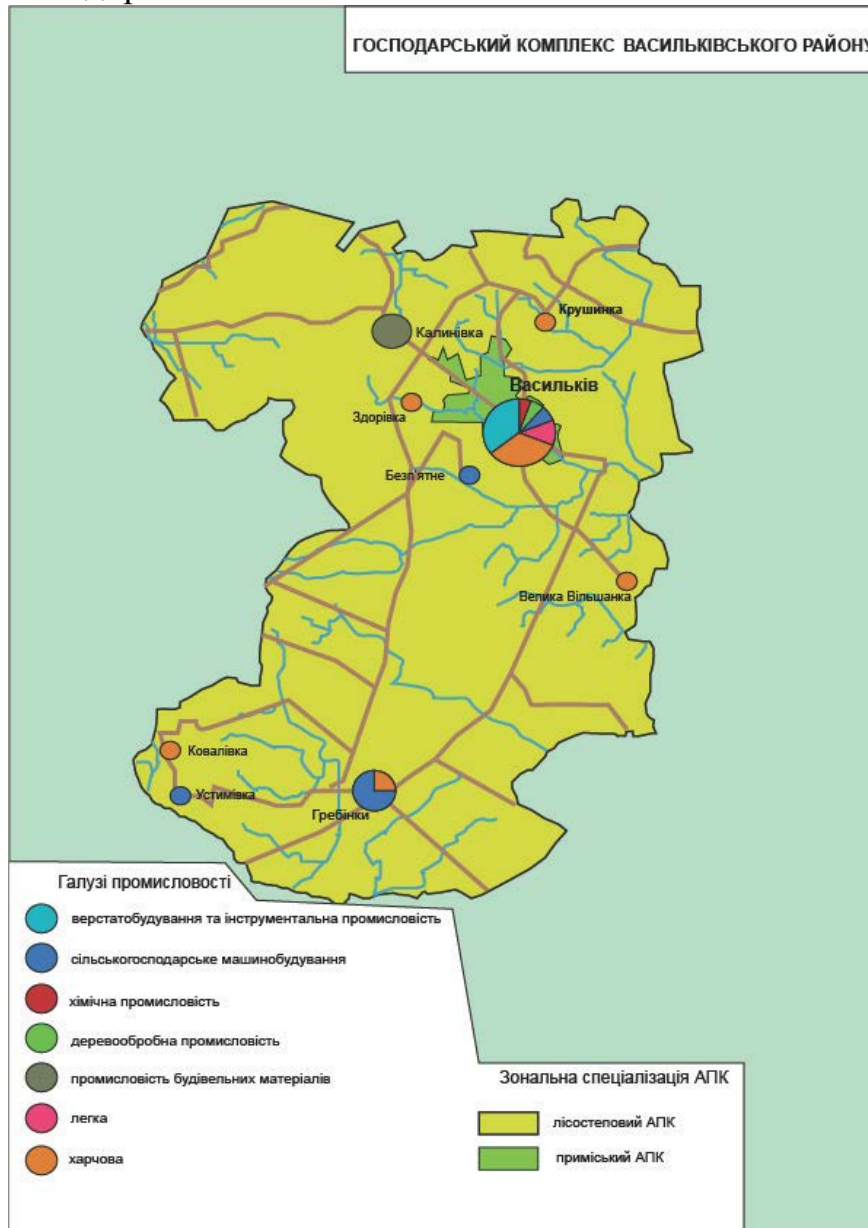

Рис. 3 Господарський комплекс Васильківського району

Васильківський район відіграє важливе господарське значення для Київської агломерації, а також для міста Києва. Промислове розвантаження Києва – перенесення до району столичних підприємств харчової промисловості, будівельної індустрії, машинобудування – значно знижує індустріальне

навантаження на столицю та частково зменшує її рівень забруднення. На периферію агломерації, а саме на територію Васильківського району, “винесені” досить потужні підприємства (ВАТ «Київметалопром», ВАТ «Саливонківський цукровий завод», ВАТ «Сатер» «Цукоренергосервіс», ВАТ «Цукропроммеханізація», ВАТ «Агропрогрес», ТОВ «Ліра»). Оскільки Васильківський район має досить сприятливі агрокліматичні умови, в його межах інтенсивно розвиваються підприємства АПК приміської спеціалізації. Насамперед це стосується товарів першочергового вжитку, таких як молоко та м’ясо. У агропромисловому секторі Васильківського вже простежується збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції сільського господарства і переробних підприємств за рахунок продажу за цінами виробника.

Новим пріоритетом розвитку соціального комплексу району є формування осередків високотехнологічної науки та освіти – технополісів і технопарків. Надходження інвестицій у розвиток інфраструктури, а саме шляхів сполучення, інженерних споруд, мережі Інтернет та зв’язку, покращеного житлового фонду на фоні створення сприятливих економічних умов розвитку наукових установ, проектно-конструкторських організацій та високотехнологічних інноваційних лабораторій сприятиме формуванню в межах Васильківського району Київського технополісу, ідея якого вже закладена в генеральному плані розвитку столиці.

Від Києва район також потребує інвестиції у розвиток комерційних галузей соціального комплексу – банків, бірж, закладів ринку цінних паперів, страхових компаній, закладів громадського харчування, роздрібної торгівлі, побутового обслуговування та ін.

Одним із важливих напрямків розвитку соціально-культурної сфери Васильківського району є надходження інвестицій у сферу туризму та відпочинку: будівництво міні-готелів, гольф-клубів, туристичних трас, баз відпочинку, клубів дайверів, рибалок, футболістів та ін. Створення необхідних умов розвитку сфери гостинності зможе значно підвищити прибутковість цієї галузі, а також сприятиме загальному зростанню рівня соціально-економічного розвитку району.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, Васильківський район посідає помітне місце в структурі господарства Київської господарської агломерації. Основні пропорції його спеціалізації полягають у виробництві продуктів харчування, товарів деревообробної промисловості та машинобудування. В агропромисловому секторі спостерігається динамічний розвиток рослинництва, чому сприяють покращені агрокліматичні умови території, висока родючість ґрунтів. Однак, вирішальну роль в АПК відіграє тваринництво, яке забезпечує своєю продукцією столичне місто й інші регіони агломерації. В соціальному комплексі основна перевага надається сфері комунікацій, розвитку транспортних шляхів. Досить важливим і перспективним є залучення Василькова до транскордонних магістралей.

Отже, Васильківський район є дуже потужним центром, який відіграє важливу роль у формуванні і розвитку Київської господарської агломерації. Тут сконцентрована значна частка промислового та агропромислового виробництва, що сприяє посиленню інтеграції між іншими районами агломерації та областями України.

Список використаних джерел:

1. Географія агропромислових комплексів : Навч. посібник/ М.Д. Пістун, В.О. Гуцал, Н.І. Провотар. – К.: Либідь, 1997.- 200с.
2. Гладкий О. В. Наукові основи суспільно-географічних досліджень промислових агломерацій: Монографія./ Гладкий О.В. ;[за ред. С. І.Щука]; Київський Національний університет імені Тараса Шевченка.- К.: ВГЛ «Обрії», 2008.- 360с.
3. Іщук С.І., Гладкий О. В. Київська господарська агломерація: досвід регіонального менеджменту: Монографія. К.: ВГЛ «Обрії», 2005.-239с.
4. Лаппо Г. М. География городов: учеб. пособие для геогр. ф-тов вузов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 480 с.
5. Лаппо Г. М. Развитие городских агломераций в СССР. – М.: Наука, 1978. - 152с.
6. Перцик Е. Н. География городов (геоурбанистика): Учеб. Пособие. – М.: Высш. шк., 1991.- 319 с.
7. Пивоваров Ю. Л. Основы геоурбанистики: Урбанизация и городские системы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. - 232 с.
8. Промышленный комплекс Киевского Приднепровья (экономико-географическое исследование) / М. М. Паламарчук, И. А. Горленко, Л. Г. Руденко и др.; Отв. ред. И. А. Горленко; АН УССР. Отд-ние географии Ин-та геофизики. --Киев: Наук. думка, 1988. – 252 с.
9. Степаненко А. В. Социально-экономическое развитие городов: Проблемы комплексности и сбалансированности / АН УССР. Совет по изучению производительных сил. - К.: Наукова думка, 1988. - 208 с.